

*О. М. Сумець,**М. В. Максимова**НФаУ, Харків*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нині логістичні витрати в наукових дослідженнях отримують усе більшого поширення. Про це свідчить численна кількість публікацій за останні п'ять-сім років. Дослідники справедливо стверджують, що великий інтерес виробників до логістичних витрат зумовлений перш за все потребою в зниженні ціни на продукцію. Проведені у Великобританії дослідження виробничого циклу виготовлення продукції, включаючи її доставку кінцевому споживачеві, показали, що у вартості товару, який потрапив до споживача, більше 70 % становлять витрати, пов'язані зі складуванням і зберіганням, навантаженням і розвантаженням, переміщеннями і транспортуванням, упакуванням й іншими операціями, які забезпечують своєчасне просування матеріального потоку, тобто з безпосередніми витратами на логістику.

Вагома частка витрат на логістику в кінцевій ціні товару вказує на досить значні резерви поліпшення економічних показників суб'єктів господарювання за рахунок оптимізації управління матеріальними потоками шляхом удосконалення конкретних логістичних операцій і процесів [1; 2]. А тому важливість визначення й аналізу логістичних витрат для будь-якого підприємства, зокрема виробничого, є на цей момент часу актуальним завданням. Це завдання на сьогодні активно вирішується і на підприємствах фармацевтичного сектора [3]. На це їх спонукає конкурентне середовище, що склалося не тільки на міжнародному фармацевтичному ринку, а й на національному. Ціна на лікарські засоби сьогодні досягла дуже високого рівня. І виробники розуміють, що високі ціни — це втрата споживача. А цього

допустити ніяк не можна. Тому фахівці повернулися до проблеми скорочення логістичних витрат обличчям. Але, щоб розробити ефективні заходи щодо зниження логістичних витрат, необхідно знати не тільки їхній обсяг, але і структуру. Саме цьому і присвячено нашу статтю.

Наведено результати дослідження логістичних витрат фармацевтичного підприємства – ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я».

Це підприємство має свою давню історію розвитку (вона розпочалася ще аж у 1907 р., коли група харківських аптекарів-підприємців організувала товариство довіри «Галенка») і досить вдало сформувало свої традиції. Але, не вдаючись до славетних історичних фактів і моментів діяльності ТОВ «ФК «Здоров'я», зазначимо, що таку назву воно отримало 15 лютого 2002 року. Відповідно до Національного класифікатора видів економічної діяльності компанія веде свою діяльність за галуззю «виробництво фармацевтичних препаратів».

На сьогодні ТОВ «ФК «Здоров'я» являє собою потужний виробничий комплекс із сучасними устаткуванням і технологією виробництва лікарських препаратів. Сучасна виробнича база надає

можливість компанії виробляти дуже багато лікарських засобів, які поєднано в більш ніж 12 фармакологічних груп. Продукцію заводу добре знають і цінують не тільки в Україні, але й далеко за її межами.

Підприємство входить до п'ятірки провідних фармацевтичних підприємств України. Зокрема, нині Фармацевтична компанія «Здоров'я» входить до трійки найбільших виробників ампульованих лікарських засобів в Україні (близько 12 % від загального обсягу виробництва ампул вітчизняними виробниками).

Дослідження діяльності ТОВ «ФК «Здоров'я» протягом чотирьох останніх років надали можливість встановити орієнтовний відсоток витрат на логістику. Зокрема, у 2015 р. витрати на логістику становили 26,3 %, у 2016 р. – 25,9 %, у 2017 р. – 27,2 % і в 2018 р. – близько 27,8 % від загальних витрат на операційну діяльність підприємства (табл. 1). В абсолютному виразі загальні логістичні витрати «ФК «Здоров'я» за період 2015–2018 рр. наведено в табл. 2. Як бачимо, це значний обсяг витрат для підприємства. І завдання їхнього скорочення є дуже актуальним, бо від них, як було зазначено вище, істотно залежить ціна на лікарські засоби.

Таблиця 1

Елементи операційних витрат на підприємстві за 2015–2018 рр., тис. грн

Назва статті	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Матеріальні витрати	93 0607	97 5961	1 012 929	1 063 132
Витрати на оплату праці	156 746	166 587	233 919	255 898
Відрахування на соціальні заходи	39 062	50 638	43 448	42 008
Амортизація	36 207	56 068	56 704	57 104
Інші операційні витрати	83791	153121	79081	72781
Разом	1 246 413	1 402 375	1 426 081	1 490 923

Таблиця 2

Загальні логістичні витрати підприємства за 2015–2018 рр., тис. грн

Назва витрат	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Логістичні витрати	327 806,62	363 215,13	387 894,03	414 476,59

З табл. 2 виходить, що з кожним роком логістичні витрати зростають. Це зумовлюється певною кількістю факторів, серед яких підвищення ціни на енерго-ресурси і паливно-мастильні матеріали для засобів транспорту є найбільш значущими.

Створення ефективної системи управління сучасним фармацевтичним підприємством зі складною логістичною інфраструктурою неможливе без аналізу структури логістичних витрат, які необхідно систематично враховувати й оцінювати. Саме своєчасний і ґрунтовний аналіз динаміки та структури логістичних витрат на фармацевтичних підприємствах є підґрунтям визначення резервів їхньої оптимізації.

У ході дослідження нами було встановлено, що на підприємстві витрати на логістику здебільшого присутні під час: виконання закупівель субстанцій, матеріалів та їхнього транспортування, виробництва лікарських засобів та їхнього складування й зберігання, рециклінгу, збуту готової продукції і обслуговування споживачів. Для наочності структуру витрат на логістику подано на рисунку.

У ході дослідження встановлено, що найбільший відсоток (59,8 %) витрат на логістику припадає на виконання логістичної активності «складування й зберігання». Друге місце в рейтингу посідають витрати на транспортування – 19,9 %, далі – на виробництво (6,6 %),

сервіс (5,9 %), збут (3,5 %), закупівлю (2,9 %) і на рециклінг – 1,4 %.

Значний інтерес в аспекті пошуку шляхів оптимізації логістичних витрат становляють такі логістичні активності, як «складування і зберігання», «транспортування», «виробництво» і «збут». З нашого погляду, вказані логістичні активності для фармацевтичного підприємства є найбільш проблемними. А тому деталізація логістичних витрат на їхнє виконання становить певний інтерес для служби логістики підприємства саме у практичній площині.

Розгляньмо структуру логістичних витрат на виконання логістичної активності «складування й зберігання». У ході дослідження нами були виділені 12 структурних складників вказаного виду логістичних витрат, а саме: витрати на утримання й амортизацію складських приміщень, витрати на утримання й амортизацію складського обладнання, витрати на переміщення матеріальних ресурсів і на робочу силу, витрати на обслуговування запасів, витрати матеріальних ресурсів, комунікаційні витрати, витрати, пов'язані з підтримкою необхідних умов зберігання матеріальних ресурсів, витрати на інформаційні процеси на складі та витрати на послуги сторонніх організацій. Відносну частку і значення у грошових одиницях (у грн) усіх вказаних витрат наведено в табл. 3.

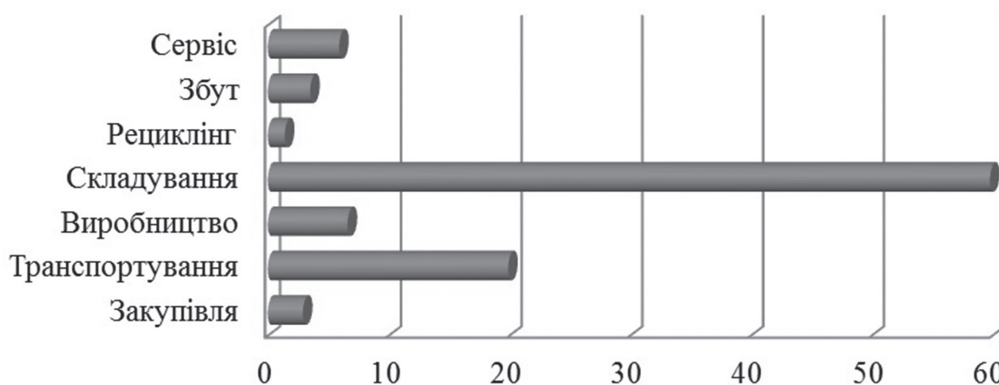

Рисунок. Структура логістичних витрат ТОВ «ФК «Здоров'я»

Таблиця 3

Витрати на виконання логістичної активності «складування й зберігання»

Логістичні витрати	Частка, %	Витрати за роками, тис. грн			
		2015	2016	2017	2018
Витрати на утримання складських приміщень	9,09	17 818,98	19 743,72	21 085,22	22 530,20
Амортизаційні відрахування по складських приміщеннях	1,36	2 665,99	2 953,96	3 154,66	3 370,86
Витрати на утримання складського обладнання	0,91	1 783,86	1 976,54	2 100,84	2 255,50
Амортизаційні відрахування по складському обладнанню	0,45	882,13	977,41	1 043,82	1 115,36
Витрати на переміщення матеріальних ресурсів	45,45	89 094,89	98 718,60	10 5426,11	11 2651,01
Витрати на робочу силу (в основному оплата праці)	22,73	44 557,25	49 370,16	52 724,65	56 337,90
Витрати на обслуговування запасів (страхові внески, податки)	9,09	17 818,98	19 743,72	21 085,22	22 530,20
Витрати матеріальних ресурсів	4,55	8 919,29	9 882,72	10 554,21	11 277,49
Комунікаційні витрати	1,82	3 567,72	3 953,09	4 221,68	4 511,00
Витрати, пов'язані з підтримкою необхідних умов зберігання матеріальних ресурсів	0,91	1 783,86	1 976,54	2 100,84	2 255,50
Витрати на інформаційні процеси на складі	0,91	1 783,86	1 976,54	2 100,84	2 255,50
Витрати на послуги сторонніх організацій	2,73	5 351,57	5 929,63	6 332,53	6 766,50
Разом	100,00	196 028,36	217 202,65	231 960,63	247 857,00

Як виходить із табл. 3, витрати на переміщення матеріальних ресурсів і на робочу силу (оплата праці логістичному персоналу) становлять левову частку від загальних витрат на складування та зберігання. Їхній відсоток у середньому за період, що досліджувався, склав більше 45 % і близько 23 %, відповідно. У першому випадку в абсолютному виразі це становило: у 2015 р. — 89 094,89 тис. грн, у 2016 р. — 98 718,6 тис. грн, у 2017 р. — 105 426,11 тис. грн і в 2018 р. — 112 651,01 тис. грн; у другому випадку: у 2016 р. — 49 370,16 тис. грн, у 2017 р. — 52 724,65 тис. грн і в 2018 р. — 56 337,9 тис. грн.

Друге місце за обсягом витрат на логістику на підприємстві посідають витрати на транспортування. Їхню структуру наведено в табл. 4.

З аналізу структури витрат на здійснення логістичної активності

«транспортування» виходить, що найбільш значущими для підприємства є витрати: на оплату праці водіям (14,38 %) і працівникам транспортного відділу з відповідними відрахуваннями (14,19 %), оплату роботи транспортних і транспортно-експедиційних організацій (12,59 %), виконання вантажно-розвантажувальних робіт (12,57 %), паливно-мастильні матеріали (10,49 %), технічне обслуговування і поточний ремонт засобів транспорту (9,42 %). Загалом вони становлять 74,32 % від загальних витрат на виконання логістичної активності «транспортування». Наведена інформація надає можливість дійти висновку, що одним із шляхів оптимізації витрат на виконання вказаної логістичної активності є перш за все розроблення заходів щодо оптимізації заробітної плати водіям і працівникам транспорт-

ного відділу, витрати на які складають близько 30 % від загальних витрат на здійснення процесів транспортування.

Структуру логістичних витрат, що утворюються у виробничому процесі, подано в табл. 5. Ці витрати посідають третє місце в рейтингу витрат на логістику на підприємстві.

У структурі логістичних витрат на виробництво, як це виходить із табл. 5, найбільш значущими є витрати на заробітну плату працівників виробничого відділу, пов'язаних із виконанням логістичних операцій і процесів, і витрати на послуги стороннім організаціям. У першому випадку величина витрат склала 43,49 % від витрат на виробництво, у другому випадку – 33,54 %. Тут варто зазначити, що вказані витрати потребу-

ють скорочення, і це можна зробити шляхом оптимізації виконуваних логістичних активностей у процесі виробництва лікарських засобів та скорочення обсягу послуг сторонніх організацій.

Певний інтерес для підприємства в плані дослідження витрат на логістику становить фаза збуту лікарських препаратів. Витрати на виконання цієї логістичної активності складають лише 3,5 % від загальних логістичних витрат підприємства. І хоча на сьогодні мережа розподілу і збуту фахівцями підприємства розроблена відповідно до сучасної концепції створення ланцюгів поставок, усе ж тут є місця, де можна скоротити витрати на логістику. У цьому сенсі варто звернути увагу на структуру логістичних витрат фази збуту лікарських препаратів

Таблица 4

Витрати на виконання логістичної активності «транспортування»

Логістичні витрати	Частка, %	Витрати за роками, тис. грн			
		2015	2016	2017	2018
Оплата різних транспортних зборів	0,64	417,49	462,59	494,02	527,88
Витрати на амортизаційні відрахування	5,07	3 307,34	3 664,59	3 913,58	4 181,78
Витрати на паливно-мастильні матеріали	10,49	6 843,00	7 582,15	8 097,33	8 652,24
Витрати на технічне обслуговування й поточний ремонт засобів транспорту	9,42	6145,00	6808,76	7271,38	7769,70
Заробітна плата водіїв з відрахуваннями	14,38	9 380,58	1 0393,84	11 100,05	11 860,74
Заробітна плата працівників транспортного відділу з відрахуваннями	14,19	9 256,64	10 256,51	10 953,39	11 704,03
Витрати на послуги зв'язку	0,68	443,59	491,50	524,90	560,87
Витрати на оплату роботи транспортних і транспортно-експедиційних організацій	12,59	8 212,90	9 100,03	9 718,34	10 384,34
Витрати на вантажно-розвантажувальні роботи	12,57	8 199,85	9 085,57	9 702,90	10 367,84
Витрати на інформаційне обслуговування процесів транспортування	8,96	5 844,92	6 476,27	6 916,31	7 390,28
Витрати на транспортування лікарських засобів міжнародним транспортом	1,74	1 135,06	1 257,67	1 343,12	1 435,17
Витрати на оплату страхування вантажів при транспортуванні	0,61	397,92	440,91	470,86	503,13
Витрати на оплату митних зборів і податків при перевезеннях	1,52	991,55	1 098,65	1 173,3	1 253,71
Витрати на охорону вантажів у процесі транспортування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інші витрати	7,14	4 657,67	5 160,78	5 511,43	5 889,13
Разом	100,00	65 233,52	72 279,81	77 190,91	82 480,84

Таблиця 5

Логістичні витрати ТОВ «ФК «Здоров'я» на фазі виробництва лікарських засобів

Логістичні витрати	Частка, %	Витрати за роками, тис. грн			
		2015	2016	2017	2018
Витрати на заробітну плату працівників виробничого відділу, що пов'язані з виконанням логістичних операцій і процесів	43,49	9 409,17	10 425,51	11 133,88	11 896,89
Витрати на документообіг	9,30	2 012,08	2 229,41	2 380,89	2 544,06
Витрати на зв'язок	2,11	456,50	505,81	540,18	577,20
Витрати, що пов'язані з псуванням і браком лікарських засобів	6,27	1 356,53	1 503,06	1 605,18	1 715,19
Витрати на заміну матеріальних ресурсів	0,25	54,09	59,93	64,00	68,39
Витрати на зберігання незавершеного виробництва	0,56	121,16	134,24	143,37	153,19
Втрата внаслідок простоїв обладнання	1,56	337,51	373,97	399,38	426,75
Витрати на диспетчеризацію	0,60	129,81	143,83	153,61	164,13
Витрати на послуги стороннім організаціям	33,54	7 256,46	8 040,28	8 586,58	9 175,02
Витрати на контроль виробничого процесу	2,32	501,94	556,16	593,94	634,65
Разом	100,00	21 635,24	23 972,20	25 601,01	27 355,45

(табл. 6). На наш погляд, тут необхідно зосередитись на витратах на юридичні послуги та оплату праці працівникам відділу збуту, які безпосередньо займаються управлінням логістичними потоками. Як виходить із табл. 6, їхня частка в загальних логістичних витратах на фазу збуту складає, відповідно, 17,51 і 16,58 %, що в сумі становить 34,09 %. Слід погодитися з тим, що це досить значна частка витрат і що тут є можливості до їхнього скорочення.

Варті уваги також витрати на пакування (14,20 %), і витрати на послуги інших організацій (14,22 %). Це теж близько третини всіх витрат (28,42 %) на виконання логістичної активності «збут лікарських препаратів». І це також породжує потребу в перегляді логістичного процесу «пакування лікарських засобів» і відносин з іншими організаціями з точки зору їхньої оптимізації, що надасть можливість скоротити логістичні витрати.

У ході дослідження логістичних витрат на зазначені логістичні активності встановлено, що вони мають стійку тенденцію до щорічного зростання (див. табл.

3–6). Проте в такій тенденції є і позитивний бік – зростання логістичних витрат на виконання кожної логістичної активності фактично однакове за кожен звітний період. У середньому за досліджуваний період ланцюговий темп зростання логістичних витрат склав 8,14 %. І головне, що треба відзначити, – у такій тенденції відсутня стрибкоподібність. А це означає, що витрати легко прогнозовані на майбутній період за умови політичної й економічної стабільності в Україні.

Розглянуті чотири логістичні активності, а саме «складування й зберігання», «транспортування», «виробництво» і «збут лікарських засобів», на нашу думку, є реальним джерелом можливостей отримання підприємством додаткового прибутку за рахунок оптимізації логістичних витрат. Безумовно, що для досліджуваного підприємства є сенс розглянути й інші логістичні активності в аспекті виявлення місць утворення логістичних витрат та дальшої їхньої оптимізації.

У висновку слід зазначити, що отримані результати структурного аналізу логістичних витрат на здійснення логістичних активностей для

Таблица 6

Логістичні витрати ТОВ «ФК «Здоров'я» на фазі збуту лікарських засобів

Логістичні витрати	Частка, %	Витрати за роками, тис. грн			
		2015	2016	2017	2018
Витрати на оплату праці працівникам відділу збуту, які займаються управлінням логістичними потоками (з відповідними відрахуваннями)	16,58	1 902,26	2 107,74	2 250,95	2 405,21
Витрати на документообіг	17,51	2 008,96	2 225,96	2 377,21	2 540,12
Витрати на юридичні послуги	1,68	192,75	213,57	228,08	243,71
Витрати на відрядження	1,86	213,4	236,45	252,52	269,82
Поштово-телеграфні та телефонні витрати	0,08	9,18	10,17	10,86	11,61
Витрати на оформлення замовлення	1,52	174,39	193,23	206,36	220,50
Витрати на підготовку реклаमाції	1,06	121,62	134,75	143,91	153,77
Витрати на перевірку документів	0,72	82,61	91,53	97,75	104,45
Витрати на збирання та оброблення інформації	2,38	273,06	302,56	323,12	345,26
Представницькі витрати	5,46	626,44	694,10	741,27	792,06
Витрати на оформлення договорів	0,63	72,28	80,09	85,53	91,39
Витрати на організацію руху товарних потоків	5,19	595,46	659,78	704,61	752,90
Компенсаційні витрати за договірними зобов'язаннями	1,40	160,63	177,98	190,07	203,09
Витрати від дефіциту лікарських засобів	5,72	656,27	727,16	776,56	829,78
Витрати на пакування	14,20	1 629,20	1 805,18	1 927,83	2 059,95
Витрати на перевірку лікарських засобів за кількістю	0,67	76,87	85,17	90,96	97,19
Витрати на послуги інших організацій	14,22	1 631,49	1 807,72	1 930,55	2 062,85
Витрати, що пов'язані зі штрафами, неустойками, пенєю	9,15	1 049,80	1 163,20	1 242,23	1 327,36
Разом	100,00	11 473,23	12 712,53	13 576,29	14 506,68

фармацевтичного підприємства узгоджуються з результатами, що наведені в монографії [3]. Це підтверджує достовірність результатів виконаного дослідження та їхню практичну цінність для ТОВ «ФК «Здоров'я». Отже, одержані результати можуть вважатися належним підґрунтям для організації на підприємстві ефективної системи управління логістичними витратами. Вказане є нагальною необхідністю для підприємства ще й з точки зору розроблення та реалізації дієвих заходів щодо підвищення економічної ефективності логістичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ

1. Сумець О. М. Логістичні витрати підприємства: теоретичний аспект: монографія. Харків: Міська друк., 2013. 224 с.
2. Сумець О. М. Логістичні витрати підприємств олійно-жирової галузі: формування та оцінювання: монографія / Нар. укр. акад. Харків: Вид-во НУА, 2017. 243 с.
3. Логістичний менеджмент фармацевтичного підприємства: монографія / Посилкіна О. В., Сагайдак-Нікітюк Р. В., Загорій Г. В. й ін. Харків: НФаУ, 2011. 772 с. ■